

HUMAK[®]

OPINNÄYTETYÖ

Kuvakommunikaation edistäminen muistisairaille –
koulutus muistihoitajille kuvakommunikaatiomenetelmistä

Karoliina Kiljunen ja Seela Kekki

Tulkki (AMK) Tulkkauksen ja kommunikaatio-ohjaus

(240 op)

06/2024

TIIVISTELMÄ

Humanistinen ammattikorkeakoulu
Tulkki (AMK) Tulkkaus ja kommunikaatio-ohjaus

Tekijät: Karoliina Kiljunen ja Seela Kekki

Opinnäytetyön nimi: Kuvakommunikaation edistäminen muistisairaille- koulutus muistihoitajille kuvakommunikaatiomenetelmistä

Sivumäärä: 28 ja 9 liitesivua

Työn ohjaaja: Sanna Nordlund

Työn tilaaja: Savon ammattiopisto

Tässä opinnäytetyössä tarkastelimme muistisairaiden kuvakommunikaation edistämistä hoitoalalla. Tavoitteenamme opinnäytetyössä oli vahvistaa ja monipuolistaa hoitotyötä tekevien ammattilaisten osaamista kuvakommunikoinnissa sekä tuoda näkökulmia, vaihtoehtoja ja mahdollisuuksia hoitotyön arkeen.

Opinnäytetyömme oli toiminnallinen. Osana opinnäytetyötä toteutimme koulutuksen kuvakommunikaatiosta Savon ammattiopiston Iisalmen toimipisteen muistihoitaja opiskelijoille 18.1.2024. Koulutuksemme sisälsi teoriaa, materiaalin tekoa ja harjoituksia kuvakommunikoinnista.

Ennen ja jälkeen koulutusta teimme kyselyt. Ennakkokyselyllä kartoitimme opiskelijoiden kokemuksia kuvakommunikaatiosta muistisairaiden kanssa ja toiveita koulutukselle. Palautekyselyssä kysyimme palautetta koulutuksesta sekä tulevatko menetelmät käyttöön.

Aloituskyselystä selvisi että osallistujien kokemus kuvakommunikaatio menetelmistä on vaihtelevaa. Menetelmiä oli nähty käytettävä muistisairaiden kanssa. Enemmistö osallistujista halusi mieluummin valmistaa materiaalia kuin harjoituksia. Palautekyselystä selvisi: osallistujat kokivat koulutuksen hyödylliseksi. Enemmistö koki ottavansa menetelmät käyttöön omassa työssään.

Asiasanat: kuvakommunikaatio, muistisairaudet, hoitotyö

ABSTRACT

Humak University of Applied Sciences
Interpreting and AAC instruction, Interpreter (bachelor's degree)

Author: Karoliina Kiljunen and Seela Kekki

Title: Promoting image communication for people with memory disorders- training for memory nurses on image communication methods

Number of Pages: 28 and 9 attachment pages

Supervisor: Sanna Nordlund

Commissioned by: Savo Vocational College

In this thesis, we looked at promoting image communication in the field of care for people with memory disorders. Our goal in the thesis was to strengthen and diversify the competence of nursing professionals in image communication and to bring perspectives, options and opportunities to the everyday life of nursing.

Our thesis was functional. As part of the thesis, we implemented training in image communication for the students of Savo Vocational College's Iisalmi office on 18 January 2024. Our training included theory, material making and exercises in image communication.

Before and after training, we conducted surveys. With the preliminary survey, we surveyed students' experiences of image communication with people with memory disorders and wishes for education. In the feedback survey, we asked for feedback and whether the methods will be used.

The initial survey found that the participants' experience with image communication methods is varied. Methods had been seen to be used with people with memory disorders. Most of the participants preferred to prepare material rather than exercises. The feedback survey showed: participants found the training useful. The majority think that they would adopt the methods in their own work.

Keywords: Image communication, memory disorders, nursing

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO.....	6
2	TILAAJA JA TARVE.....	8
	2.1 Tarve	8
	2.2 Tilaaja	8
3	MUISTISAIRAUDET.....	10
	3.1 Erilaisia muistisairauksia	10
	3.2 Muistisairaahan henkilön kanssa kommunikointi	11
	3.3 Muistisairaahan henkilön kohtaaminen	13
4	KUVAKOMMUNIKAATIO JA -MENETELMÄT	15
	4.1 Kuvakommunikaatio.....	15
	4.2 Kommunikaatiomenetelmät.....	16
	4.3 Kuvat kommunikoinnin ja arjen toimintojen tukena	16
	4.4 Nopea piirrosviestintä	17
	4.5 Kuvalliset ohjeet	17
5	MENETELMÄT	18
	5.1 Aineistonhankinta	18
	5.2 Opinnäytetyön eettisyys.....	19
6	KYSELYT JA KOULUTUS MUISTIHOITAJILLE	21
	6.1 Aloituskysely	21
	6.2 Koulutus muistihoitajille kuvakommunikaatiosta muistisairaille.....	22
	6.3 Palautekysely	25

7 POHDINTA.....	27
LÄHTEET.....	30
LIITTEET.....	34

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön aiheena on kuvakommunikaation edistäminen muistisairaille. Tavoitteenamme oli vahvistaa ja monipuolistaa muistityötä tekevien ammattilaisten osaamista kommunikoinnissa ja tuoda näkökulmia ja kuvakommunikaation tuomia vaihtoehtoja ja mahdollisuuksia käyttöön arjen hoivatyössä. Tämän kautta tavoitteenamme on tukea muistisairaahan ihmisen hyvinvointia, vuorovaikutuksen mahdollisuuksia sekä arjen tilanteiden sujumista hoitotyössä.

Suomessa muistisairaita henkilöitä arvioidaan olevan yli 190 000 ja heistä 70 prosenttia sairastaa Alzheimerin tautia (Terveystalo 2023).

Lähihoitajilla, ei ole perusopinnoissa tai erikoistumisala opinnoissa (pois lukien vammaistyö), opintoja kuvakommunikaatio menetelmistä. (Opintopolku 2022a). Tämän takia koemme, että koulutus ja opinnäytetyö, jonka toteutamme, on hyödyllinen lähihoitajille ja sairaanhoitajille. He hyötyvät kuvakommunikaatio menetelmien koulutuksesta, jotta kommunikointi, arjen tilanteet ja vuorovaikutus olisi sujuvaa hoitajan ja muistisairaahan puolesta.

Tilaaaja on Savon ammattiopisto, jonka opiskelijoille pidämme koulutuksen kuvakommunikaatiosta muistisairaille. Opiskelijat ovat lähi- ja sairaanhoitajia, he ovat työelämässä ja opiskelevat muistihoidajiksi. Kaikki työskentelevät erilaisissa ikäihmisten yksiköissä, yksiköissä on myös muistisairautta sairastavia ihmisiä.

Menetelmät, joita käytämme tässä opinnäytetyössä, on koulutus, jonka pidimme Savon ammattiopiston vanhustyön erikoisammattitutkinto opiskelijoille. Koulutus kesti 1 tunti ja 45 minuuttia. Ennen koulutusta lähetimme ennakkokyselyn, jonka avulla saimme tietoa opiskelijoiden toiveista koulutusta kohtaan sekä kuvakommunikaatio osaamisesta. Koulutuksen jälkeen lähetimme palautekyselyn, kyselyssä pyysimme yleistä palautetta koulutuksesta sekä tulevatko menetelmät käyttöön työelämässä.

Työmme teoriaosuudessa käymme lyhyesti läpi 6 yleisintä muistisairautta: Alzheimerin tauti, verisuoniperäiset muistisairaudet, Lewyn kappale-tauti, otsa-ohimolohkorappeuma sekä kolme yleisintä tähän sairausryhmään kuuluvaa oireyhtymää frontotemporaalinen dementia, etenevä sujumaton afasia ja semanttinen dementia. Avaamme myös kuvakommunikaatio menetelmät, jotka valitsimme koulutukseen. Menetelmät, jotka valitsimme koulutukseen ovat yksittäiset kuvat, nopea piirrosviestintä ja kuvalliset ohjeet.

Aiheesta on tehty joitakin opinnäytetöitä. Lotta Innanen 2019 on tehnyt opinnäytetyön ”Kuvakommunikaatio muistisairauden tueksi”. Työn tilaaja on ollut Pohjois-Savon Omaishoitajat ry. Innasen opinnäytetyössä tehtiin kuvalliset ohjeet arkisiin tehtäviin muistisairaille omaishoitajaperheisiin. Valitsimme Innasen opinnäytetyön lähemmin tarkasteluun tähän työhön, koska Innanen tuotti kuvalliset ohjeet arkisiin toimiin muistisairaille omaishoitajaperheille. Innanen kävi läpi työssään myös muistisairaudet sekä kuvakommunikaation. Kuvakommunikaatio sekä muistisairaat on myös hänen työnsä kohde.

Jonna Saarela on tehnyt opinnäytetyön ”Interaktiivinen videosarja puhetta tukevista ja korvaavista kommunikointimenetelmistä muistisairaiden kanssa”. Työ on valmistunut 2021. Saarela tuotti omassa opinnäytetyössään videosarjan puhetta tukevista ja korvaavista kommunikointimenetelmistä. Videot oli suunnattu geronomiopiskelijoille, tuleville vanhustyön ammattilaisille. Tavoitteena oli lisätä tietoisuutta kommunikaatiomenetelmistä tulevien vanhustyön ammattilaisten keskuudessa ja heidän kauttansa tieto menisi muistisairaille ja heidän läheisilleen. Saarela tuotti myös opetusmateriaalia, joka toimii myös etänä. Saarela tuotti oman työnsä myös opiskelijoille, joiden kautta heidän oppimansa menee myös muille ammattilaisille, muistisairaiden läheisten lisäksi.

Lisäksi Miira Saalasti 2020 on tehnyt työn ”AAC-menetelmä muistisairaalle kanssa”. Saalastin opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää voiko kommunikaatiolehtiötä hyödyntää muistisairaalle arjen tukena sekä miten muistisairaus muuttaa vuorovaikutusta. Saalastin tilaaja oli palvelutalo ja kokeilu kommunikaatiolehtiön käytöstä toteutettiin muistisairaalle asukkaalle. Myös tässä työssä yhdistyy muistisairaus ja kuvakommunikaatio.

Kokonaisuutena voi todeta, että valitsimme nämä opinnäytetyöt tarkasteluun, koska töissä yhdistyy muistisairaus sekä kuvakommunikaatio. Meidän työmme tuo lisää näihin töihin uudenlaisen näkemyksen muistisairauksista ja kuvakommunikaatiosta. Lisäksi toteutimme koulutuksen muistihoitajaopiskelijoille, ja teimme kyselyt menetelmien käytöstä ja osaamisen tasosta.

2 TILAAJA JA TARVE

2.1 Tarve

Opinnäytetyön tavoite on helpottaa hoitajien ja muistisairaiden henkilöiden kommunikaatiota ja levittää tietoa ja osaamista kuvakommunikaatiosta vanhustyössä.

Lähihoitajien opintosuunnitelmassa (perusopinnot ja erikoistumisalat, pois lukien vammaistyö) ei ole mainintoja kursseista koskien vaihtoehtoisia ja korvaavia kommunikointimenetelmiä (Opintopolku 2022a). Tilaaja, Savon ammattiopisto, piti koulutusta ja opinnäytetyömme aiheita tarpeellisena.

Tulkkauksen- ja kommunikaatio-ohjaus opinnoissa olemme saaneet tietoa ja osaamista kuvakommunikaatiosta ja sen tarpeellisuudesta ihmisten kanssa, joilla on haasteita puheen ymmärtämisessä ja sen tuottamisessa. Tämän vuoksi valitsimme muistisairautta sairastavat ihmiset ja heidän kommunikaationsa tämän opinnäytetyön kohderyhmäksi.

2.2 Tilaaja

Tilaaja on Savon ammattiopisto, Savon koulutuskuntayhtymä. Savon ammattiopisto toimii Kuopiossa, Tahkolla, Rissalassa (Siilinjärvi), Toivolassa (Siilinjärvi), Kuvansilla, Kajaanissa, Varkaudessa, Iisalmissa sekä verkossa. (Savon koulutuskuntayhtymä 2024). Savon ammattiopiston Iisalmen yksikköön teimme koulutuksen muistihoitaja opiskelijoille.

Koulutukseen osallistujat opiskelivat Vanhustyön erikoisammattitutkintoa, muistioireisen tai muistisairaana ihmisen tukeminen, he valmistuivat muistihoitajiksi. Opiskelijat ovat sosiaali- ja terveysalan ammattilaisia. Osaamisala on 180 opintopisteen suuruinen. Tutkinto koostuu pakollisista ja vapaasti valittavista osista. Koulutuksen aikana suoritetaan muistioireisen tai muistisairaana ihmisen tukeminen sekä Validaatio teoiksi-koulutus. Validaatiossa tuetaan vuorovai- kutusta ja kommunikointia, se on voimavaralähtöinen ja ratkaisusuuntautunut malli. Vapaasti valittavana on ikääntyneen ihmisen kohtaaminen ja mielekkään arjen tukeminen (Savon ammattiopisto 2024). Validaatio-teoksi koulutus on lähimpänä meidän koulutustamme, muut koulutuksen osiot keskittyvät, henkilön tukemiseen ja hoitosuunnitelman tekemiseen.

Muistioireisen tai muistisairaana ihmisen tukeminen osiossa tekee kokonaisarvion muistisai- raasta ihmisestä, laatii henkilön tukemiseksi suunnitelman sekä toimii henkilön kanssa sekä

arvioi ja kehittää henkilön tukemista. Ikääntyneen ihmisen kohtaaminen osiossa opiskelija tekee kokonaisarvioin ikääntyneen henkilön tilanteesta, laatii mielekkään arjen tukemisen suunnitelman, tukee henkilön arkea sekä arvioi ja kehittää iäkkään ihmisen arjen tukemista. (Opin-topolku 2024b.)

3 MUISTISAIRAUDET

3.1 Erilaisia muistisairauksia

Muistisairaudet ovat eteneviä sairauksia, jotka heikentävät muistia, tiedonkäsittelyä ja muita ajatustoimintoja. Yleisimpiä muistisairauksia ovat Alzheimerin tauti, verisuoniperäiset muistisairaudet, Lewyn kappale-tauti ja hieman harvinaisempi otsa-ohimolohkorappeumat.

Muistisairauksiin sairastutaan yleisemmin eläkeiässä, mutta niitä voi esiintyä myös nuoremmilla henkilöillä. Suomessa muistisairaita henkilöitä arvioidaan olevan yli 190 000 ja heistä 70 prosenttia sairastaa Alzheimerin tautia. (Terveystalo 2023)

Alzheimerin tauti on yleisin etenevä muistisairaus, joka rappeuttaa aivoja. Alzheimerin yleistyminen kasvaa ikääntymisen myötä. Sen yleisyys kasvaa merkittävästi iän myötä. Tauti on harvinainen alle 65-vuotiailla, mutta yli 85-vuotiailla sitä esiintyy 15–20 prosentilla. Alzheimerin tauti aiheuttaa yleisimmin . Se etenee vaiheittain, hitaasti ja tasaisesti. Ensimmäinen ja merkittävin oire on muistin heikentyminen, erityisesti lähimuistin kanssa voi ilmetä ongelmia ja uuden oppimisen vaikeutuminen. Sairastuneen on vaikea muistaa vasta tapahtuneita ja keskusteltuja asioita tai oppia esimerkiksi uuden tietokoneen käyttöä. Vanhat taidot säilyvät selvästi pidempään. (Juva 2021)

Verisuoniperäiset muistisairaudet ovat toiseksi yleisin muistisairaus. Noin neljäsosa ihmisistä sairastuu verisuoniperäiseen muistisairauteen aivoverenkiertohäiriöiden jälkeen (Atula 2023b). Tauti on yleisin vanhemmassa väestössä sen aiheuttavien tekijöiden vuoksi. Varhaisoireisiin kuuluu usein puhehäiriöitä ja kävelyvaikeuksia (Muistiliitto 2023c). Verisuoniperäisten muistisairauksien oirekuva eroaa Alzheimerin taudista siten, että ensimmäisenä heikentyy toiminnanohjaus, ei niinkään muistihäiriöt. Tauti ei etene tasaisesti, vaan se etenee usein portaittain, ja parempia päiviä voi olla ajoittain. Oloa voi kohentaa huolehtimalla esimerkiksi kohonneesta verenpaineesta, liikkumisesta ja muista tautiin vaikuttavista tekijöistä. (Atula 2023b)

Lewyn kappale -tauti on toiseksi yleisin aivoja rappeuttava sairaus, Alzheimerin taudin jälkeen. Taudin varsinaista syytä ei ole tiedossa. Taudin oireet etenevät hitaasti ja alkavat tyypillisesti vireyden vaihteluilla, hahmotusongelmilla ja yksityiskohtaisilla näköharhoilla. Lisäksi taudin kuvaan kuuluu myöhemmässä vaiheessa Parkinsonin taudin piirteitä, kuten liikkeet hidastuu, raajat jäykistyvät ja kävelyssä esiintyy häiriöitä. Tauti alkaa useasti yli 65-vuotiaana, ja Suomessa

sen esiintyvyydeksi yli 75-vuotiailla on arvioitu 5 prosenttia, mikä on noin 20 prosenttia tämän ikäisten muistisairauksista. (Atula 2023a)

Otsa-ohimolohkorappeumasta johtuva muistisairaus on yleisnimitys oireyhtymille, joille on ominaista aivojen otsa- ja ohimolohkojen toiminnan heikkeneminen. Tämä sairaus alkaa yleisimmin 45 ja 64 ikävuoden välillä ja etenee vähitellen. (Muistiliitto 2023b)

Kolme yleisintä otsa-ohimolohkorappeumaan kuuluvaa oireyhtymää ovat frontotemporaalinen dementia, etenevä sujumaton afasia ja semanttinen dementia. (Muistiliitto 2023b)

Frontotemporaaliselle dementialle tyypillisiä oireita ovat persoonallisuuden ja käyttäytymisen muutokset, kuten lyhytjänteisyys, huolettomuus ja estottomuus. Toiminta on usein ärsykesidonnaista, eli henkilö toimii impulsiivisesti eteen tulevien ärsykkeiden mukaan riippumatta siitä, onko se mielekästä vai ei. (Muistiliitto 2023b)

Etenevän sujumattoman afasian näkyvin oire on kielellinen häiriö, johon kuuluu sujumaton puhe, änkytys ja heikentynyt toistamiskyky. Sairauden myöhäisvaiheessa kielellinen kyky voi heiketä kokonaan puhumattomuuteen eli mutismiin. (Muistiliitto 2023b)

Semanttinen dementia heikentää kykyä ymmärtää sanojen merkityksiä, tunnistaa tuttuja esineitä ja empatiakykyä. Tässä oireyhtymässä muisti ja muut kognitiiviset toimintakyvyn osa-alueet säilyvät usein hyvin. (Muistiliitto 2023b)

3.2 Muistisairaana henkilön kanssa kommunikointi

Muistisairaus muuttaa ihmisen kykyä kommunikoida ulospäin ja ottaa vastaan viestiä muilta ihmisiltä. Muutos tapahtuu kuitenkin vähitellen, jolloin lähipiirillä on aikaa reagoida muuttuneeseen tilanteeseen. Kommunikointiin muistisairaus vaikuttaa yksilöllisesti. Puhe ja ymmärryskyky katoaa sairauden edetessä, muistisairas ihminen kaipaa normaaliin tapaan läheisyyttä ja kontakteja muihin ihmisiin. Muistisairauden edetessä kielelliset vaikeudet lisääntyvät. Omaaloitteinen puhuminen vähenee ja sanoja voi olla vaikea saada mieleen. (Burakoff & Haapala 2013,2.) Lisäksi muistisairaus vaikuttaa puheen ymmärtämiseen, muistisairas ihminen saattaa

esittää ymmärtävänsä ja myönnellä ”juu” ja ”niin” vaikka on pudonnut aiheesta jo kauan sitten. (Burakoff 2023, 8). Muistisairauden edetessä kyky sanalliseen viestintään häviää. Halu olla vuorovaikutuksessa kuitenkin säilyy ihmisellä elämän loppuun saakka. (Burakoff 2013, 2.)

Etenevä muistisairaus voidaan jakaa kolmeen vaiheeseen oireiden vakavuusasteen mukaan: lievään, keskivaikeaan ja vaikeaan. Jokainen muistisairauteen sairastuva ihminen on oma persoona ja sairaus etenee henkilökohtaisesti, joten on vaikea ennustaa mitä ihmisen viestintä- ja vuorovaikutustaidoille tapahtuu sairauden edetessä. Myös eri muistisairaudet vaikuttavat eri tavoin. Viestintä- ja vuorovaikutus taitojen muutokset voidaan kuitenkin kuvata tavallisimpiin muutoksiin mitä tapahtuu lievässä, keskivaikeassa ja vaikeassa vaiheessa. (Burakoff ym. 2013, 7.)

Lievässä muistisairauden vaiheessa: ihmisen puhe on yleensä sujuvaa ja ymmärrettävää sekä käyttää ilmaisukeinoja monipuolisesti. Vastaa yksinkertaisiin kysymyksiin. Lukeminen ja kirjoittaminen onnistuu. Keskustelu on kuitenkin hitaampaa ja puheenvuorot muuttuvat pidemmiksi, jos sanoja ei löydy. Ihminen saattaa myös käyttää kiertoilmaisua, jos jokin sana on hukassa. Samankaltaiset sanat saattavat sekoittua esimerkiksi Kari, Sari. Ison ryhmän keskustelussa mukana pysyminen on haastavaa, koska ryhmässä tapahtuu yleensä monta asiaa samaan aikaan. (Burakoff ym. 2013, 7–8.)

Keskivaikeassa vaiheessa kielelliset vaikeudet lisääntyvät vähitellen. Henkilö pystyy edelleen puhumaan ymmärrettävästi käyttämällä lyhyitä lauseita ja sanoja, jotka ovat tuttuja. Ymmärtämään konkreettista sekä toimintaan liittyvää puhetta. Ilmaisemaan sanattomasti erilaisia tunteita. Aistimaan kumppanin eleet ja ilmeet sekä tunnetilat. Tavallista kuitenkin on, että muistisairas toistaa samaa sanaa tai lausetta uudestaan useita kertoja. Tässä vaiheessa oleva muistisairas pystyy valitsemaan esimerkiksi ruokajuoman tai vastaamaan yksinkertaisiin kysymyksiin. (Burakoff ym. 2013, 9–10.)

Vaikeassa vaiheessa sanallinen kommunikointi vähenee entisestään. Jäljellä saattaa edelleen olla joitakin yksittäisiä sanoja tai hän saattaa toistaa itselleen tuttua sanontaa. Lopulta puhe hiipuu kokonaan pois. Ilmaisua ei kuitenkaan lopu tähän, vaan silloin käytetään muita menetelmiä. Vaikeassa vaiheessa keskustelukumppanin ilmaisun ja viestinnän merkitys muistisairasta henkilöä kohtaan voimistuu. Joten läheisen on opittava ymmärtämään mitä henkilö tarkoittaa.

Muistisairaalle henkilölle pitää muistaa antaa aikaa kommunikointiin ja vuorovaikutukseen. (Burakoff ym. 2013, 11.)

Sanattoman viestinnän merkitys eli esimerkiksi kuvien käyttö, korostuu kielellisten ongelmien lisääntyessä. Yksi sanattoman viestinnän muoto on kuvien käyttäminen kommunikoinnissa ja arjen tilanteissa. Kuvia käyttäessä pitää muistaa, että kaikille ei ole hyötyä kuvaviestinnästä, osalla muistisairaista ongelmia on nimenomaan näönvaraisessa hahmottamisessa, silloin täytyy ottaa käyttöön muita menetelmiä. (Memocate 2023.) Täytyy myös varmistua, että henkilö ymmärtää kuvien merkityksen.

Kuvat voivat soveltua molempiin suuntiin tapahtuvaan kommunikointiin. (Memocate 2023.) Esimerkiksi hoitaja voi kysyä muistisairaalta kysymyksen kuvien avulla ja muistisairas voi vastata kysymykseen kuvilla.

Kuvia käytettäessä voi osoittaa asiaa, josta haluaa jotain kertoa. Osoittaminen on yksi ihmisen varhaisimmista ja yksinkertaisimmista kommunikointitavoista, ja se voi säilyä pitkään, jolloin sitä kannattaa hyödyntää kommunikoinnissa. Kuvia voi hyödyntää myös muistelussa, joka tukee muistia. (Memocate 2023.)

3.3 Muistisairaahan henkilön kohtaaminen

Kohtaaminen muistisairaahan henkilön kanssa voi tuntua haasteelliselta, sillä sairaus vaikuttaa vuorovaikutukseen ja kommunikaatioon. Esimerkiksi kommunikaatiovaikeuksien, levottomuuden ja tunteiden ilmaisun avoimuuden kohtaamista helpottaa, kun ymmärtää muistisairauksien oireita ja sen vaikutuksia ihmisen elämään. (Muistiliitto 2023a.) On tärkeää kohdata ihminen ihmisenä oli hänellä sairaus tai ei.

Muistiliitto on listannut vinkkejä siitä, miten kohdata muistisairautta sairastava henkilö myös silloin, kun sairaus on jo edennyt pidemmälle:

- Muista katso silmiin, puhu kuin aikuiselle
- Anna aikaa keskustelu kumppanille aikaa ja tee tilanteesta kiireetön
- Älä ohjaa tilannetta
- Puhu myös silloin kun sairastunut ei vastaa tai puhu

- Aina ei tarvita sanoja, välillä vain läsnäolo riittää
- Anna puheen rönkyillä sairastuneen puheen mukana, älä turhaan korjaa puhetta oikean mukaiseksi
- Muista sanaton viestintä: ilmeet, eleet ja myös vähäinen kosketus riittää
- Muista olla oma itsesi
- Tee asiat tutulla tavalla
- Voit auttaa muistisairasta henkilöä esimerkiksi, pitämällä kädestä kiinni tai antaa hänelle mieluista tekemistä käsille. Jos sairastunut on levoton, voi yhdessä olo olla helpompaa samalla esimerkiksi kävellen
- Muistisairas voi vaistota hämmästyttävän hyvin esimerkiksi, pakottamisen tai kiireen. Muista olla myönteinen!
- Opettele hyväksymään se, jos muistisairas henkilö ei muista sinua tänään, sillä sairastuneen päiviin kuuluu hyviä ja huonoja päiviä.
- Muistisairaalla on tarpeita ja sanottavaa silloinkin kun ne rönkyilevät epäselvästi ulos. Ja myös silloin kun ei pysty sitä sanallisesti ilmaisemaan. Muista kuunnella ja kuule mitä hänellä on sanottavanaan! (Muistiliitto 2023a)

Listauksen mukaan muistisairaahan henkilön kanssa kohtaamisessa on tärkeää olla läsnä ja kuunnella mitä hänellä on sanottavana. Kiireetön olemus antaa muistisairaalle kuvan siitä, että keskustelukumppani on läsnä ja haluaa kuulla mitä hänelle kerrotaan. Oma olemus on tärkeä keskustelun aikana. Ole oma itsesi ja tee tilanteesta mieluisia ja positiivinen.

4 KUVAKOMMUNIKAATIO JA -MENETELMÄT

4.1 Kuvakommunikaatio

Kuvakommunikointi tarkoittaa kommunikointia tukevaa menetelmää, joita käyttävät ne henkilöt, joilla on esimerkiksi haasteita tuottaa tai ymmärtää puhetta (Gavrilov 2020).

Kuvakommunikaatiossa käytetään erilaisia kuvia puheen tukena. Kuvat voivat olla piirroksia, digitaalisia kuvia, valokuvia tai symboleita, joiden tarkoituksena on korvata puhuttuja sanoja (Heister Trygg 2005, 42). Kuvia käytetään viitattaessa asiaan tai esineeseen, jos ei pystytä sanallisesti tai sanattomasti viestimään. Kuvat auttavat myös havainnollistamaan asiaa, jota on vaikea ymmärtää. Kuvia valittaessa tulee ottaa huomioon henkilön kognitiiviset, kielelliset ja visuaaliset valmiudet. Kognitiiviset ja visuaaliset valmiudet määrittävät muun muassa sen, miten kuvat nähdään ja miten niiden merkitykset tunnustetaan. (Papunet 2023.)

Kuvakommunikaatio on laajalti käytössä afaatikoilla, puhevammaisilla henkilöillä sekä lapsilla, joilla on kielellisiä häiriöitä. Menetelmää voidaan käyttää vuorovaikutustilanteissa monin eri tavoin ja se voi olla joillakin ihmisillä läpi koko elämän äidinkielen asemassa. Kuvien avulla varmistetaan, että henkilö varmasti ymmärtää mitä sanalla tarkoitetaan. (Gavrilov 2020.) Erilaisilla merkeillä (kuvat) kommunikointi on mahdollista silloin kun kummatkin osapuolet ovat omaksuneet niiden merkityksen osoittaessa samaa asiaa. (Heister Trygg 2005, 42)

Kuvat ja niiden tulkinta perustuvat aina kommunikointikumppaneiden väliseen sopimukseen siitä, mitä ne tarkoittavat. Kuvien käytön voi aloittaa, vaikka henkilö ei ymmärtäisi kuvaa ja sitä esittävän asian yhteyttä. Kuvien merkitykset tarkentuvat kanssakäymisessä läheisten ihmisten kanssa normaaleissa ja luonnollisissa tilanteissa. Läheisten on tärkeä näyttää esimerkkiä kuvien käyttöä opettelevalle, niin kuin puheen kuuleminen puhumaan opettelevalle. Keskeisiä asioita kuvien opettelussa ovat iloinen ote, onnistumisen tunteet ja luonnollisuus. Kokemus kommunikointitavasta ja läheisten malli innostavat viestimään enemmän. (Tikoteekki 2023.)

4.2 Kommunikaatiomenetelmät

Kommunikaatiomenetelmiksi, joita tutkimme enemmän tässä opinnäytetyössä, sekä opetimme muistihoitajaopiskelijoita käyttämään, valitsimme: kuvat, nopea piirrosviestintä ja kuvallisten ohjeiden käyttö. Pyrimme valitsemaan menetelmät niin että ne ovat helppoja käyttää ja materiaalin pystyy valmistamaan melkein ilmaiseksi. Otimme mukaan myös menetelmän, jonka käyttöön ei tarvita valmiita kuvia, vaan paperia ja kynä riittää. Pyrimme myös rajaamaan menetelmien lukumäärän niin että kahden oppitunnin aikana niiden käytön opettelu ei tunnu mahdottomalta.

4.3 Kuvat kommunikoinnin ja arjen toimintojen tukena

Aivojen kehityshäiriöt sekä aivotuimintoja heikentävät sairaudet ja vammat voivat vaikuttaa kykyyn nähdä ja tulkita näköhavaintoja. Kuvien käytön yhteydessä on tärkeä varmistaa millaiset kuvat henkilö tunnistaa. (Papunet 2023b.)

Kommunikoinnin lisäksi kuvia voidaan käyttää helpottamaan arjen sujumista. Kuvilla voi esimerkiksi havainnollistaa, tehdä valintoja, ilmaista päivittäisiä tarpeita ja pyytää asioita. Sekä valita, kieltäytyä, vastustaa, kehottaa, käskää, kysyä ja ihmetellä. Kuvia voi käyttää myös keskustelun tukena ja kuvien avulla kommentoida ja ilmaista tunteita. (Papunet 2023b.)

Kuvakommunikoinnilla tarkoitetaan kuvien käyttöä sanallisten ilmaisujen merkkeinä eli symboleina. Kuvia käyttäessä yksi kuva voi vastata yhtä sanaa tai kokonaista lausetta. Kun opetellaan kuvakommunikointia, voidaan käyttää muutamaa kuvaa valintaa tehdessä ja myöhemässä vaiheessa käyttää useampaa kuvaa. (Papunet 2023b.)

Kuvia käyttäessä puhuvan keskustelukumppanin tulee sanoittaa kuvilla tuotettu ilmaisu ääneen. Keskustelukumppanin täytyy myös varmistaa viestin välittäjältä, että hän ymmärsi oikein. (Papunet 2023b.)

Esimerkiksi keskustelukumppanit ovat hoitaja ja muistisairas asukas. Hoitaja näyttää kahta kuvaa, joissa on kuvat vedestä ja maidosta. Hän kysyy, haluatko vettä vai maitoa. Samalla kun hän kysyy hän näyttää kuvia. Asukas näyttää vettä. Hoitaja varmistaa haluatko vettä.

Kuvakommunikoinnin välineenä voi olla irtokuvia, tulostettuja kommunikointi tauluja tai toimintatauluja. Jos tiettyä kuvaa ei ole saatavilla kuvan voi myös piirtää. (Papunet 2023b.)

4.4 Nopea piirrosviestintä

Nopea piirrosviestintä- menetelmä (engl. Quick Drawing Communication System), kehitettiin 1996 Kilon päiväkodissa. Menetelmää voidaan käyttää silloin kun halutaan vastaus johonkin tiettyyn kysymykseen. Menetelmän käyttäminen ei tarvitse erityisiä taiteellisia vaatimuksia koska kukin kuva käydään puhuen läpi. Tärkeää on, että kuvia piirretään nopeaan tahtiin, jotta viestin vastaanottaja ei kyllästy odottamiseen. Kuvien määrä riippuu vastaanottajan kielellisistä taidoista ja mm. lyhytkestoisesta muistista. Nopean piirrosviestinnän käyttö voi olla piirtäjälle haastavaa mutta lopulta palkitsevaa. Kuvien yhteyteen piirretään kysymysmerkki, jolle voi asettaa erilaisia merkityksiä esimerkiksi ”liittyy johonkin muuhun, ei ole kuvaa, liittyy molempiin”. (Merikoski 2012, 70.)

Tikonen -lehden artikkelissa Hannele Merikoski kertoo tehostetun palvelun yksiköissä muistisairaiden ihmisten kanssa käyttäneensä paljon piirtämistä. Sekä kertoo tilanteesta, jossa olivat lähdössä taidenäyttelyyn takseilla ja yksi asukas ei olisi millään halunnut lähteä. Tuleva tapahtuma piirrettiin moneen kertaan. ”Laitat kesäleningin ja hatun. Mennään taksilla. Katsomme maalauksia taidekeskuksessa. Juomme kahvit terassilla ja tanssimme. Lähdemme taksilla takaisin.” Tämä sama piirrettiin useana päivänä ja useaan kertaan. Kun lähtöpäivä koitti, asiakas lähti mielellään mukaan ja tuumasi kiva, kun lähdettiin. (Merikoski 2020.)

4.5 Kuvalliset ohjeet

Papunet on koonnut sivuilleen kuvallisia toimintaohjeita. Toimintaohjeet tukevat erilaisten tilanteiden jäsentämistä sekä osavaiheiden ymmärtämistä ja suorittamista. Toimintaohjeita löytyy erilaisiin tutkimus- ja hoitotilanteisiin, arjen tilanteisiin sekä kodinkoneiden käyttöön. Toimintaohjeet on tuotettu osa valokuvilla sekä piirroskuvilla löytyy myös. (Papunet 2023a.)

Jos sivuilta ei löydy omaan tarpeeseen valmista materiaalia. Materiaalin pystyy helposti tekemään myös itse käyttämällä Papunetin kuvatyökalua. Papunetin kuvatyökalun käyttö on ilmaista.

5 MENETELMÄT

Menetelmänä opinnäytetyössämme oli koulutus kuvakommunikaatiosta muistisairaiden henkilöiden kanssa työskenteleville sekä kyselyt, jotka liittyivät koulutukseen ja menetelmien käyttöön.

Valitsimme koulutuksen tämän opinnäytetyön yhdeksi menetelmäksi, koska halusimme tuoda opetusta ja kokemusta vaihtoehtoisista kommunikointimenetelmistä alalla opiskeleville muistihoitajille ja työelämässä oleville hoitajilla. Jolloin he voivat viedä käyttämänsä ja oppivansa menetelmät työelämään. Ryhmässä, joille pidimme koulutuksen kaikki osallistujat ovat työelämässä ja työskentelevät muistisairaiden kanssa.

Kyselyt valitsimme yhdeksi menetelmäksi, kun halusimme tietoa koulutukseen osallistujilta etukäteen. Kyselyiden vastauksia hyödynsimme myös opinnäytetyön kirjallisessa osiossa. Kyselyt toteutimme Google Forms työkalulla, ehdotus työkalun käyttöön tuli tilaajan puolelta. Tartuimme tähän ehdotukseen. Google Formsin käyttö oli meille tuttua ennestään, joten käyttöä ei tarvinnut erikseen opetella.

5.1 Aineistonhankinta

Kyselyiden avulla keräsimme tietoa koulutukseen osallistuvilta henkilöiltä, kuvakommunikaatioon liittyvistä aiheista. Aloituskyselyllä kartoitimme osallistujien kokemuksia ja taitoja kuvien käytöstä. Vastauksien perusteella laadimme koulutuksen juuri heille sopivaksi.

Teimme kyselyt työkalun avulla ja lähetimme kyselyn linkin ryhmän opettajalle, joka jakoi linkin eteenpäin opiskelijoille. Kysymyksemme olivat monivalintakysymyksiä ja avoimia kysymyksiä mihin pystyi itse kirjoittamaan vastauksen liite 1 ja liite 2. Aloituskysely oli opiskelijoille avoinna reilun kuukauden ennen koulutusta. Kyselyn lähetimme opiskelijoille 8.12.2023 ja koulutus pidettiin 19.1.2024. Laitoimme myös ennakkokyselystä muistutusviestin 8.1.2024, jotta saimme mahdollisimman monen osallistujan vastaukset. Koulutuksen jälkeen laadimme palautekyselyn, josta saimme aineistoa ja palautetta opinnäytetyötä varten. Palautekyselyn laitoimme osallistujille koulutuksen jälkeen 22.1.2024 ja muistutusviestin vielä 13.2.2024. Palautekysely oli osallistujille avoinna muutaman viikon koulutuksen jälkeen. Näin ollen osallistujat pystyivät vastaamaan kyselyihin silloin kun heille itselleen sopi.

Toisena menetelmänä teimme koulutuksen liittyen kuvakommunikointiin. Valitsimme koulutuksen menetelmäksi tähän opinnäytetyöhön siksi, että pääsimme jakamaan tietoa kuvakommunikaatiosta henkilöille, joilla ei ole kokemusta niistä tai oli vähän kokemusta. Suunnitelimme koulutuksen aloituskyselyn perusteella saatujen tietojen mukaan ja se tehtiin koulutukseen osallistuneille muistihoidajaopiskelijoille. Suunnitelimme koulutuksen niin, että ensiksi kävimme läpi kuvakommunikaation teoriaa ja kerroimme siinä muutamia esimerkkejä niiden käytöstä. Teorian jälkeen siirryimme tekemään materiaalia opiskelijoiden omaan käyttöön. Tällä pyrimme siihen, että osallistujilla jäisi konkreettista materiaalia koulutuksesta. Koulutuksen loppuvaiheessa harjoittelimme kuvakommunikaatiomenetelmiä yhdessä opiskelijoiden kanssa. Harjoituksista ja koulutuksesta kerromme enemmän luvussa 6.2 Koulutus muistihoidajille kuvakommunikaatiosta muistisairaille. Koulutuksen tavoitteena oli tuoda kuvakommunikaatiomenetelmiä muistisairautta sairastavien henkilöiden kommunikaation parantamiseen. Koulutus oli hyvä menetelmä tähän opinnäytetyöhön, sillä pääsimme ohjaamaan menetelmiä ammattilaisille, jotka työskentelevät muistisairaiden parissa ja näin ollen he saivat hieman kokemusta ja tietoa menetelmien käytöstä työssään.

5.2 Opinnäytetyön eettisyys

Opinnäytetyötä tehdessämme otimme huomioon eettisyyden. Kyselyitä tehdessämme päätimme niiden olevan anonyymeja, eli siinä ei tule vastaajien nimiä tai muita henkilötietoja esille. Kyselyitä lähettäessämme painotimme kyselyn olevan anonyymi, jotta vastaajat pystyivät vastaamaan siihen ilman omien tietojen lisäämistä. Tietoja julkistettaessa tulee pitää huoli luottamuksellisuudesta ja anonyymiudesta, on myös tärkeä huolehtia siitä, ettei kyselyihin vastanneiden tiedot paljastu (Eskola & Suoranta 1998, luku ”Eettiset kysymykset”). Kyselyisämme ei kysytty mitään henkilökohtaisia tietoja. Kysymykset liittyivät vain tekemäämme koulutukseen ja sen sisältöön. Kyselyt teimme mahdollisimman selkeiksi ja lyhyiksi, jotta vastaamiseen ei menisi kuin muutama minuutti ja, että kysymyksistä saisi mahdollisimman hyvin selvää. Kyselyt lähetimme koulutukseen osallistuville henkilöille heidän opettajansa kautta. Otimme huomioon myös kyselyiden vapaaehtoisuuden, jossa osallistuja saa itse päättää osallistuuko kyselyyn vai ei (Arene 2019, 9). Emme siis pakottaneet vastaamaan kyselyihin vaan kehoitimme ja toivoimme vastauksia, jotta saisimme niitä kattavasti opinnäytetyötämme varten.

Koulutuksessa kerroimme osallistujille, että heidän nimiään tai henkilötietoja ei tulla julkaisemaan opinnäytetyössä lainkaan vaan koulutuskin oli täysin anonyymi. Mitään osallistujiin liittyviä tietoja ei tulla julkaisemaan epäsuorastikaan missään (Arene 2019, 18).

Yhteistyösopimus laadittiin tilaajan, koulun ja meidän, opinnäytetyöntekijöiden kanssa. Sopimuksessa sovimme opinnäytetyöhön liittyvistä aiheista esimerkiksi aikatauluista, aiheesta ja ohjauksista (Arene 2019, 6). Sopimus varmistaa yhteiset pelisäännöt tilaajan ja meidän tekijöiden välillä, jotta ei syntyisi minkäänlaisia ristiriitoja (Arene 2019, 6). Yhteistyösopimus on yksi vaadittavista asioista opinnäytetyötä tehdessä, jotta saadaan sovittua yhteisesti asiat tilaajan, koulun ja meidän välillämme.

Lähdekriittisyys on tärkeä osa opinnäytetyön tekoa. Siinä täytyy olla tarkkana lähteiden totuudenmukaisuudesta, ajankohtaisuudesta ja onko se relevanssi juuri tähän työhön (Centria 2022). Pyrimme opinnäytetyössämme käyttämään mahdollisimman ajankohtaisia ja tieteellisiä lähteitä. Tietoja haetaan monista eri lähteistä ja ne kirjataan opinnäytetyön tietoperustaan oman tekstin tueksi. Lähteet valitsimme niiden luotettavuuden takia, joita tarkastelimme ja vertailimme yhdessä ennen niiden käyttöä. Lähteistä saamamme tiedot erottelimme omasta tekstistämme lähdeviitteiden avulla. Etsimme tietoa lähdekriittisesti, jotta se olisi luotettavaa ja ne sopivat aiheeseemme hyvin.

6 KYSELYT JA KOULUTUS MUISTIHOITAJILLE

6.1 Aloituskysely

Kyselyssä oli monivalinta- kysymyksiä sekä avoin vastausalue. Kysymykset liittyivät osallistujien kokemukseen ja huomioihin kuvien käytöstä muistisairaiden kanssa kommunikoinnissa. Vastausten perusteella kokosimme koulutuksen, jotta koulutus vastaa parhaiten osallistujien tarpeita. Vastauksia avaamme seuraavaksi. Kyselyssä oli 6 vastaajaa.

1. Oletko kuullut tai nähnyt käytettävien vaihtoehtoisia kommunikointi menetelmiä (esimerkiksi) kuvat kun olet työskennellyt muistisairaiden kanssa?

5 vastaaja kertoi, että on nähnyt käytettävien vaihtoehtoisia kommunikointi menetelmiä muistisairaiden kanssa työskennellessä. Yksi vastaaja ei ollut nähnyt tällaisia tilanteita, jossa olisi ollut nämä menetelmät käytössä.

2. **Onko sinulla kokemusta vaihtoehtoisista kommunikaatiomenetelmistä?**

Viidellä vastaajalla oli kokemusta vaihtoehtoisista kommunikointi menetelmistä. Yhdellä vastaajalla ei ollut kokemusta ollenkaan.

3. Haluaisitko teorian jälkeen harjoituksia vaihtoehtoisten **kommunikaatiomenetelmien käytöstä vai tehdä materiaalia omaan käyttöön (esimerkiksi valmistaa kuvakortit)?**

Materiaalia eli kuvakortit koulutuksessa halusi valmistaa neljä osallistujaa. Kaksi osallistujaa halusi enemmän harjoituksia kuin materiaalin valmistusta.

4. **Onko sinulla toiveita koulutukselle tai mitä haluaisit oppia?**

Avoimeen kysymykseen saimme kaksi vastausta.

- A. Tietoa myös lisää vaihtoehtoisista kommunikaatiomenetelmistä.
- B. Haluan mielelläni kuulla vaihtoehtoisista kommunikaatiomenetelmistä ja oppia niiden hyödyntämisestä muistisairaiden parissa. Kiva kun tulette!

6.2 Koulutus muistihoitajille kuvakommunikaatiosta muistisairaille

Pidimme koulutuksen kuvakommunikaatiosta muistisairaille 18.1.2024 Iisalmessa. Koulutus oli suunnattu muistihoitaja opiskelijoille. Mukana oli 6 osallistujaa, 5 lähihoitajaa ja 1 sairaanhoitaja. He opiskelivat erikoisammattitutkintoa, joka tähtää muistihoitajaksi. Osallistujat työskentelivät erilaissa ikäihmisten asumisyksiköissä. Jokaisen osallistujan työyksikössä oli muistisairaita asukkaita. Ryhmällä, jolle pidimme koulutuksen, heillä ei ole ollut aikaisemmin opintoja kuvakommunikaatio menetelmistä. Osa osallistujista olivat käyneet yksittäisiä kursseja työn ohella, tämä selvisi aloituskyselystä sekä keskusteluissa koulutuksessa. Aloituskyselyn perusteella selvisi että 5 opiskelijalla oli kokemusta vaihtoehtoisista kommunikaatiomenetelmistä ja 1 opiskelijalla ei ollut kokemusta. Koulutuksen kokonaiskesto oli 1 tunti ja 45 minuuttia.

Kyselyn teimme 4 viikkoa ennen koulutusta, jonka lähetimme sähköisesti opettajan välityksellä koulutukseen osallistujille. Saimme 6 vastausta. Kysely sisälsi seuraavia kysymyksiä:

1. Oletko kuullut tai nähnyt käytettävän vaihtoehtoisia kommunikointimenetelmiä (esimerkiksi kuvat) kun olet työskennellyt muistisairaiden kanssa?
2. Onko sinulla kokemusta, kuvakommunikaatio menetelmistä?
3. Onko sinulla toiveita koulutukselle tai mitä haluaisit oppia?
4. Haluaisitko mieluummin teorian jälkeen harjoituksia vaihtoehtoisten kommunikaatiomenetelmien käytöstä vai tehdä materiaalia omaan käyttöön (esimerkiksi valmistaa kuvakortit)?

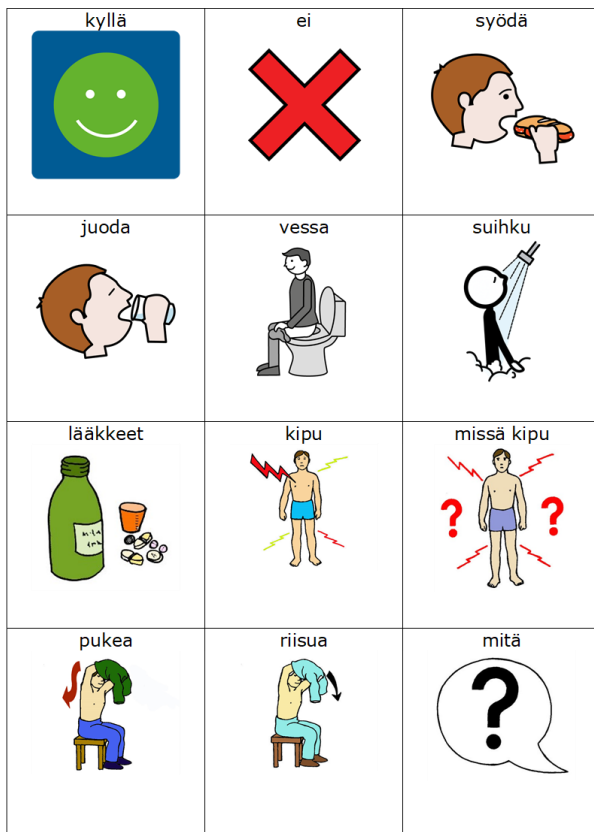
Kyselyä ja vastauksia avasimme laajemmin luvussa 6.1 Aloituskysely.

Koulutuksen aloitimme teoria osuudella, johon kuului teoriaa kuvakommunikaatiosta ja kuvakommunikaatiosta muistisairaille. Teoria osuuden tukena meillä oli Power Point esitys, jonka myös osallistujat saivat sähköisesti koulutuksen jälkeen. Näin he pystyvät käyttämään tietoa myös myöhemmin. Power Point esitys löytyy kokonaisuudessaan liitteistä (liitteet 6–9).

Kuvakommunikaatiomenetelmät pyrimme valitsemaan siten että niiden käyttö on helppoa eikä käyttöönotto tarvitse paljon materiaalia. Seuraavat menetelmät otimme mukaan koulutukseen:

nopea piirrosviestintä, kuvat ja kuvalliset ohjeet. Kuvat sekä kuvalliset ohjeet koettiin helpoksi tavaksi ottaa kuvat omaan työhön käyttöön.

Teoria osuuden jälkeen teimme kuvaviuhkan. Kuvat olimme valmistaneet ja tulostaneet etukäteen Papunetin kuvatyökalulla (kuva 1). Pyrimme valitsemaan kuvat niin, että ne tukevat hoitotyötä tekeviä. Valitsimme seuraavat kuvat: *kyllä, ei, syödä, juoda, vessa, suihku, lääkkeet, kipu, missä kipu, pukea, riisua* ja *mitä*. Osallistujat leikkasivat ja laminoivat kuvat sekä tekivät kuvista viuhkan. Kuva korttien teon ohella kävimme läpi Papunetin kuvatyökalua ja sen käyttöä, minkälaisia toimintoja työkalusta löytyy. Rohkaisimme osallistujia kokeilemaan kuvien tekoa ja kokeilemaan käyttöä omassa työssä. Myöhemmin kuvaviuhkaan pystyy helposti lisäämään kuvia, kun sellainen tilanteen tai tarpeen näkee käytännössä.

Kuva 1. Liite 3. Koulutuksessa käyttämämme kuvat. *Arkisia toimia kuvilla.* (Papunet)

Kuvakorttien teon jälkeen siirryimme harjoituksiin. Harjoittelimme nopeaa piirrosviestintää. Osallistujat olivat pareittain ja kertoivat toisilleen piirtämisen avulla mitä olivat tehneet edellisenä iltana. Seuraavaksi he selvittivät mitä pari tekee sinä iltana. Osallistujat kokivat nopean piirrosviestinnän vaikeaksi. Piirustustaitojen puute koettiin ongelmaksi käyttäessä nopeaa piirrosviestintää. Painotiimme harjoituksen sekä koulutuksen teoriaosuuden aikana, että piirustustaitojen puute ei ole ongelma nopeassa piirrosviestinnässä. Kuvia piirretään nopeaan tahtiin ja jokainen kuva puhutaan läpi. Silti osa osallistujista koki piirtämisen itselle vaikeaksi tavaksi aloittaa. Osalla osallistujista nopea piirrosviestintä onnistui todella hyvin. Tärkeää menetelmässä on välittää tieto niin, että keskustelukumppani ymmärtää viestin tilanteessa.

Koulutuksen aikana kävimme vapaata keskustelua kuvakommunikaatio menetelmistä, ja osallistujat toivat omia näkemyksiä ja mielipiteitä, miten kuvia voisi käyttää. Useampi opiskelija kertoi omasta työstä ja asukkaita/asiakkaita kenelle he kokeilevat kuvakommunikaatio menetelmiä. Opiskelijat ajattelivat kokeilevansa esimerkiksi päiväohjelmaa, viikko-ohjelmaa sekä kuvia asiakkaan huoneeseen, jotta omatoiminen esimerkiksi vessa käynti onnistuisi. Esimerkkejä kuvista olimme ottaneet: kuvallisista ohjeista verenpaineen mittauksen (liitteet 4–5), erilaisia kuvaviuhkoja, yksittäisiä kuvia sekä esimerkin pikapiirtämisestä. Näiden avulla ja esimerkein toimme keinoja käyttää kuvia.

Koulutuksen jälkeen teimme palautekyselyn, johon vastaaminen tapahtui sähköisesti koulutuksen jälkeen. Kyselyn kysymykset:

1. Jos sinulla oli aikaisempaa kokemusta vaihtoehtoisista kommunikointimenetelmistä, opitko uutta?
2. Jos sinulla ei ollut aikaisempaa kokemusta koitko koulutuksen hyödylliseksi?
3. Koetko että tulet käyttämään kyseisiä tunnilla olleita vaihtoehtoisia kommunikointimenetelmiä omassa työssäsi?
4. Minkä koit hyödyllisimmäksi koulutuksessa?
5. Vapaa sana koulutuksesta. Laitoimme kyselyn loppuun vapaan tekstikentän, johon he pysyivät kirjoittamaan palautetta koulutukseen liittyen. Palautekyselystä lisää löytyy luvusta 6.3 Palautekysely.

6.3 Palautekysely

Kyselyssä oli monivalintakysymyksiä ja vapaa vastausalue, johon toivoimme vastauksia koulutuksesta sekä kokivatko osallistujat koulutuksen hyödylliseksi. Vastaajia kyselyssä oli 4. Vastauksia avaamme seuraavaksi.

1. Jos sinulla oli aikaisempaa kokemusta vaihtoehtoisista kommunikointimenetelmistä, opitko uutta?

Kaikki kyselyyn vastaajat kokivat, että oppivat uutta, vaikka heillä oli kokemusta vaihtoehtoisista kommunikointimenetelmistä.

2. Jos sinulla ei ollut aikaisempaa kokemusta koitko koulutuksen hyödylliseksi?

Kyselyyn vastaajista 1 koki ettei kokenut koulutusta hyödylliseksi, vaikka ei ollut aikaisempaa kokemusta.

3. Koetko että tulet käyttämään kyseisiä tunnilla olleita vaihtoehtoisia kommunikointimenetelmiä omassa työssäsi?

Vastaajista kolme oli sitä mieltä, että tulee käyttämään tai kokeilemaan menetelmiä omien asiakkaiden kanssa. Yksi vastaajista kertoi, ettei tule käyttämään menetelmiä ollenkaan.

4. Minkä koit hyödyllisimmäksi koulutuksessa?

Teorian koki hyödyllisemmäksi yksi vastaaja ja materiaalin tekemisen eli kuvakortit kokivat hyödyllisimmäksi 3 vastaajaa.

5. Vapaa sana koulutuksesta

Avoimeen kysymykseen saimme kolme vastausta. Avoimista vastauksista näkee osallistujien erilaisen taitotason, osa kokee, että kuvakorttien käyttöönotto on helppoa. Osa toivoi niiden kanssa harjoituksia, jotta käytäntö olisi helpompaa.

- A. Koulutus oli hyödyllinen. Vaihtoehtoiset kommunikaatiomenetelmät tulevat tarpeeseen ainakin aivoinfarktipotilaiden sekä kehitysvammaisten kanssa työskennellessä. Kokeilen myös muistisairaiden kanssa kommunikoinnissa, mutta koen että siinä tulee mukaan omat yksilölliset haasteet. Saattaa toimia joidenkin kohdalla. Olisin toivonut lisää käytännön esimerkkejä esim. kouluttajilta tai videoilta kuinka esimerkkitalanteissa voisi kommunikoida vaihtoehtoisin menetelmin (esim. ensin näytetään esimerkki, sitten voisi harjoitella parin kanssa).

Askarrelluilla kuvakorteilla olisi ollut hyvä harjoitella, kynnys niiden käyttööntoon käytännön tilanteessa olisi sitten huomattavasti pienempi.

- A. Suppea teoria osuus, ei käytännön kokemusta toimivuudesta muistisairaiden kanssa
- B. Myös kuvakorttien teko oli hyväksi ja sitä voi käytännössä hyvin hyödyntää.

7 POHDINTA

Opinnäytetyömme aiheeksi valikoitui muistisairaiden kommunikaatio. Alusta asti olimme aiheesta varmoja sillä samankaltaisia opinnäytetöitä ei ollut montaa. Aikaisessa vaiheessa aiheeksi tarkentui kuvakommunikaatio muistisairaiden parissa. Aihe muistisairaudesta ja kuvakommunikaatio on varsin uusi, opinnäytetöitä ei ole montaa ja ne ovat kaikki tehty 4 vuoden sisällä, joten aiheesta tarvitaan lisää tietoa ja kokemusta. Halusimme tutkia aihetta ja edistää muistisairaiden kommunikointia. Opinnäytetyömme toi uutta ja lisää tietoa kuvakommunikaatiosta ja miten kuvat voi helpottaa arkea. Opinnäytetyömme oli merkityksellinen koska veimme osastamme kommunikaatiosta muistisairaiden kanssa työskenteleville ammattilaisille ja he ottavat menetelmät käyttöön muistisairaiden henkilöiden arjessa, jolloin arki helpottuu sekä kommunikaatio paranee.

Aihettamme tuki koulutus, jonka teimme muistihoitajaopiskelijoille Iisalmessa 18.1.2024. Sen tavoitteena oli levittää tietoa kuvakommunikaatiosta ja kuvakommunikaatiosta muistisairaiden parissa työskenteleville. Opinnäytetyömme tavoitteet onnistuivat koulutuksen ansiosta, sillä pääsimme tuomaan tietoa kuvakommunikaation mahdollisuuksista muistisairaiden kanssa työskenteleville henkilöille ja myös ohjaamaan heitä konkreettisesti menetelmien käytöstä. Kun opiskelijat kokeilevat opettamiamme menetelmiä omassa työssä, hoitotyön tekeminen helpottuu ja muistisairas pystyy kommunikoimaan paremmin tunteistaan ja tarpeistaan, joka samalla tukee hyvinvointia.

Produktina tässä opinnäytetyössä toimi koulutus kuvakommunikaatiosta muistisairaille. Koulutus koettiin hyödylliseksi osallistujien sekä tilaajan osalta. Teoria osuus olisi voinut olla laajempi, mutta tässä tuli ajan käyttö vastaan, olimme sopineet tilaajan kanssa yhdessä ajan, milloin pidimme koulutuksen ja sen keston. Teoria osuuden laajuuteen vaikutti myös lähteiden hankinta, lähteitä muistisairaiden henkilöiden kanssa kommunikoimisesta kuvien avulla on vähän, aihe ja kuvien käyttö muistisairaiden kanssa on uutta. Kuvakorttien teko oli hyödyllinen, harjoitusta kuvakorttien käytöstä toivottiin. Toinen vastaaja koki korttien käyttöönoton olevan helppoa. Esimerkkejä kuvien käytöstä toivottiin videoiden avulla. Videoita kuvien käytöstä muistisairaiden kanssa ei ole, mutta video missä käytetään kuvia (kehitysvammaisten kanssa) olisi ollut varmasti yhtä hyvä, videosta olisi päässyt paremmin perille asiasta. Harjoituksia pohdimme koulutuksen jälkeen, että niitä olisi voinut olla enemmän, jotta niiden käyttöönotto olisi helpompaa osallistujille. Mutta ajan vuoksi harjoitukset jäivät suppeaksi.

Jatkoideana koulutuksesta voisi laatia esimerkiksi verkkokoulutuksen, johon voisi tehdä videoita näyttämään harjoituksia ja esimerkkejä niiden käytöstä. Näin ollen siitä saataisiin saavutettava myös niille, jotka tekevät työtä muistisairaiden parissa ja haluaisi opetella vaihtoehtoisia kommunikaatiomenetelmiä, ilman sitoumusta olla paikan päällä. Toisena jatkoideana voisi tehdä videoita muistisairaahan henkilön kanssa kuvakommunikaation käytöstä ja mahdollisesti julkaista ne kaikkien käyttöön. Videoilla saataisiin tietää toimivia menetelmiä muistisairaiden kanssa kommunikointiin.

Meidän alamme toimijat hyötyisivät jatkoideasta, esimerkiksi seuraavasti: jokin tulkkausalan yritys tuottaisi videot kommunikointimenetelmien käytöstä muistisairaiden kanssa, videoissa olisi mukana muistisairas henkilö. Näin menetelmien käyttö ja samalla meidän ala leviäsi laajemmin eri toimijoiden ja asiakasryhmien tietoisuuteen.

Kyselyitä pohdimme aluksi, että miten ja missä kohdassa tekisimme ne. Pohdiskelujen jälkeen totesimme niiden olevan hyödyllisiä tähän opinnäytetyöhön, sillä pystyimme niiden avulla olemaan yhteydessä koulutukseen osallistujien kanssa. Vastauksia hyödynsimme koulutuksen teossa. Haasteita kyselyitä tehdessä oli kysymyksien laatiminen ja niiden määrä kyselyä kohden. Päätimme yhdessä tehdä kyselyistä ytimekkäät, mutta silti kattavat. Avoimet kysymykset mahdollistivat osallistujien kertoa omin sanoin mieleen tulleet asiat koulutukseen tai aiheeseen liittyen. Ilman avoimia kysymyksiä emme olisi saaneet monipuolisia vastauksia ja toisia näkökulmia. Palautekyselyyn olisimme voineet ohjata vastaamaan koulutuksen lopuksi, vastaamiseen olisi pitänyt varata aikaa viisi minuuttia, mutta olisimme saaneet sen mahtumaan. Silloin olisimme saaneet vastaukset kaikilta osallistujilta, nyt vastaajien määrä jäi 4 kun osallistujia oli 6. Kysely soveltui tähän opinnäytetyöhön hyvin, sillä saimme aloituskyselyllä tietoa etukäteen koulutukseen osallistujilta monivalinta- ja avoimien kysymyksien kautta. Palautekyselyllä saimme palautetta koulutuksesta sekä tietoa tulevatko menetelmät kokeiluun. Kyselyiden avulla saimme myös itse opinnäytetyöhön lisää materiaalia.

Opinnäytetyöllä halusimme tuoda esille kuvakommunikaation käytön mahdollisuuksia henkilöille, jotka työskentelevät muistisairautta sairastavien henkilöiden kanssa, ja helpottaa heidän keskinäistä kommunikointiansa arjen eri tilanteissa. Muistisairaudesta riippumatta muistiongelmien vuoksi kommunikaatio voi heikentyä ja on hyvä olla vaihtoehtoja kommunikointiin, jotta asia saadaan selville. Kuvien avulla asiat saadaan esille visuaalisesti ja konkreettisesti.

Tekijöiden vastuut ja yhdessä toiminen sujui meiltä tekijöiltä hyvin. Suunnittelimme yhdessä, että mitä teemme ja jaoimme tehtäviä tasapuolisesti. Kirjallista pohjaa kirjoitimme yhdessä ja yksilöllisesti jakamalla vastuualueita. Kyselyt ja koulutuksen teimme yhdessä, jotta saimme molempien näkökulmat esille niitä tehdessä. Pidimme myös Teams-kokouksia tietyin väliajoin, joissa yhdessä kirjoitimme työtä sekä sovimme seuraavista päämääristä. Yhteistyö meidän tekijöiden kesken sujui hyvin, kun pystyimme luottamaan toisiimme työtä tehdessä ja arvoitimme toisiimme tekemää työtä opinnäytetyöhön. Aikatauluissa pysyimme hyvin, pieniä muutoksia lukuun ottamatta. Kaiken kaikkiaan saimme työn tehtyä yhtenäiseksi molempien tekijöiden panostuksen ansiosta.

LÄHTEET

Arene 2019. Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset. Viitattu 9.5.2024

<https://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2020/AMMATTIKORKEAKOULUJEN%20OPINN%C3%84YTE%20EETTISET%20SUOSITUKSET%202020.pdf?t=1578480382>

Atula, Sari 2023b. Terveyskirjasto. Lewyn kappale-tauti. Viitattu 3.12.2023. <https://www.terveyskirjasto.fi/dlk01105/lewyn-kappale-tauti?q=lewynkappaletauti>

Atula, Sari 2023a. Terveyskirjasto. Verenkiertoperäiset muistisairaudet. Viitattu 3.12.2023. <https://www.terveyskirjasto.fi/dlk01106/vaskulaarinen-kognitiivinen-heikentyminen-verenkiertoperäinen-muistisairaus?q=alzheimerin%20ja%20tauti>

Burakoff, Katja & Haapala, Peppi 2013. Kohdaten Opas vuorovaikutukseen muistisairaana ihmisen kanssa. Kirjapaino Keili Oy. Viitattu 3.12.2023.

Centria Ammattikorkeakoulu 2022. Lähdekritiikki. Viitattu 10.5.2024

<https://libguides.centria.fi/c.php?g=675824&p=4812109>

Eskola Jari & Suoranta Juha 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. E-kirja. Tampere: Vastapaino. Viitattu 9.5.2024. <https://www.ellibslibrary.com/book/978-951-768-035-6>

Gavrilov, Tanja 2020. UAS Journal. Kuvakommunikointi kuuluu kaikille. Viitattu 30.11.2023. <https://uasjournal.fi/3-2020/kuvakommunikointi-kuuluu-kaikille/>

Heister Trygg, Boel 2005. Graafinen kommunikointi: Esineet, kuvat ja symbolit puhetta tukevassa ja korvaavassa kommunikoinnissa. Viitattu 7.4.2024.

Innanen, Lotta 2019. Kuvakommunikaatio muistisairauden tueksi. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Tulkki AMK. Opinnäytetyö. Viitattu 4.12.2023.

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/355478/innanen_lotta.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Juva, Kati 2021. Terveyskirjasto. Alzheimerin tauti Viitattu 3.12.2023 <https://www.terveyskirjasto.fi/dlk00699/alzheimerin-tauti?q=alzheimerin%20ja%20tauti>

Memocate. Kokeile, olisiko kuvista apua. Viitattu 3.12.2023. <https://memocate.com/vuorovaikutus/kohti-parempaa-vuorovaikutusta/neuvoja-omaiselta-omaiselle/kokeile-olisiko-kuvista-apua/>

Muistiliitto 2023a. Muistisairaahan ihmisen kohtaaminen. Viitattu 3.12.2023. <https://www.muistiliitto.fi/fi/muistisairaudet/muistisairaahan-ihmisen-kohtaaminen>

Muistiliitto 2023b. Otsa-ohimolohkorappeuma. Viitattu 3.12.2023. <https://www.muistiliitto.fi/fi/muistisairaudet/muistihairiot-ja-sairaudet/muistisairaudet/otsa-ohimolohkorappeumasta-johtuva-muistisairaus>

Muistiliitto 2023c. Verenkiertoperäiset muistisairaudet. Viitattu 3.12.2023. <https://www.muistiliitto.fi/fi/muistisairaudet/muistihairiot-ja-sairaudet/muistisairaudet/verisuoniperainen-muistisairaus>

Merikoski, Hannele 2020. Tikonen. Piirtäminen esteettömän viestinnän keinona. Viitattu 29.11.2023. <https://tikonen.fi/aiheet/kommunikointikeinot/piirtaminen-esteettoman-viestinnan-keinona/>

Merikoski, Hannele 2012. Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointimenetelmät Suomessa. Teoksessa Kristiina Huuhtanen (toim.) Kommunikoinnin strategioita: esimerkki 2, Nopea piirrokuvakommunikointi, 70.

Opintopolku 2022a. Sosiaali- ja terveysalan perustutkinto. Viitattu 3.12.2023. <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/toteutussuunnitelma/4545475/ammattillinen/tiedot>

Opintopolku 2024b. Vanhustyön erikoisammattitutkinto. Viitattu 10.5.2024. <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/ammattillinen/6900773/tutkinnonosat>

Papunet 2023a. Kuvalliset toimintaohjeet. Viitattu 3.12.2023. <https://papunet.net/materiaali/kuvalliset-toimintaohjeet/>

Papunet 2023b. Mistä ja millaiset kuvat? Viitattu 3.12.2023. <https://papunet.net/mista-ja-millaiset-kuvat/>

Saalasti, Miira 2020. AAC-menetelmä muistisairaahan kanssa. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Toimintaterapeutti (AMK). Opinnäytetyö. Viitattu 4.12.2023.

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/346200/Opinn%C3%A4ytety%C3%B6_Saaresti_Miira.pdf?sequence=2

Saarela Jonna 2021. Interaktiivinen videosarja puhetta tukevista ja korvaavista kommunikointimenetelmistä muistisairaiden kanssa. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu. Geronomi (AMK). Opinnäytetyö Viitattu 4.12.2023. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/506650/Saarela_Jonna.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Salminen, Jaana. Papunet. Kuvat, piirtäminen ja esineet. Viitattu 3.12.2023.

<https://papunet.net/kuvat-piirtaminen-ja-esineet/>

Savon ammattiopisto 2024. Vanhustyön erikoisammattitutkinto, Muistioireisen tai muistisairaahan ihmisen tukeminen. Viitattu 10.5.2024. <https://sakky.fi/fi/koulutukset/vanhustyon-erikoisammattitutkinto-muistioireisen-tai-muistisairaahan-ihmisen-tukeminen>

Savon koulutuskuntayhtymä 2024. Esittely. Viitattu 10.5.2024. <https://sakky.fi/fi/kuntayhtyma/esittely>

Terveystalo 2023. Muistisairaudet. Viitattu 3.12.2023

<https://www.terveystalo.com/fi/palvelut/muistisairaudet>

Tikoteekki 2023. Kuvat kommunikoinnissa. Viitattu 30.11.2023. <https://www.kehitysvamma-liitto.fi/tikoteekki/tietoa/puhetta-tukevat-keinot/>

LIITTEET

Liite 1

Ennakkokysely kuvakommunikaatio muistisairaille koulutukseen **osallistujille**

Ennakkokyselyllä kartoitamme teidän opiskelijoiden toiveita ja kokemuksia kuvakommunikaation käytöstä muistisairaiden kanssa sekä toiveita koulutukselle, jonka järjestämme. Kysely on anonyymi. Vastauksia kyselyyn pyydämme viimeistään 5.1.2024.

1. Oletko kuullut tai nähnyt käytettävien vaihtoehtoisia kommunikointimenetelmiä (esimerkiksi kuvat) kun olet työskennellyt muistisairaiden kanssa?

- kyllä
- ei

2. Onko sinulla kokemusta vaihtoehtoisista kommunikaatiomenetelmistä?

- kyllä
- ei

3. Onko sinulla toiveita koulutukselle tai mitä haluaisit oppia?

4. Haluaisitko mieluummin teorian jälkeen harjoituksia vaihtoehtoisten kommunikaatiomenetelmien käytöstä vai tehdä materiaalia omaan käyttöön (esimerkiksi valmistaa kuvakortit)?

- harjoituksia vaihtoehtoisista kommunikaatiokeinoista
- tehdä materiaalia omaan käyttöön

Liite 2

Palautekysely kuvakommunikaatio muistisairaille koulutukseen **osallistujille**

Pyydämme palautetta koulutuksesta. Kaikenlainen palaute on hyväksi opinnäytetyöllemme, hyvä ja huono. Pyydämme vastauksia 2.2.2024 mennessä. Kysely on anonyymi. Kiitos osallistumisesta kyselyhin sekä koulutukseen!

1. Jos sinulla oli aikaisempaa kokemusta vaihtoehtoisista kommunikointimenetelmistä, opitko uutta?

- Kyllä
- Ei

2. Jos sinulla ei ollut aikaisempaa kokemusta koitko koulutuksen hyödylliseksi?

- Kyllä
- Ei

3. Koetko että tulet käyttämään kyseisiä tunnilla olleita vaihtoehtoisia kommunikointimenetelmiä omassa työssäsi?

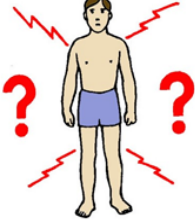

- Kyllä
- Ei

4. Minkä koit hyödyllisimmäksi koulutuksessa?

- Teoria
- Harjoitus (nopea piirrosviestintä)
- Materiaalin teko (kuvakortit)

5. Vapaa sana koulutuksesta:

Liite 3

<p>kyllä</p> 	<p>ei</p> 	<p>syödä</p>
<p>juoda</p> 	<p>vessa</p> 	<p>suihku</p>
<p>lääkkeet</p> 	<p>kipu</p> 	<p>missäkipu</p>
<p>pukea</p> 	<p>riisua</p> 	<p>mitä</p>

Liite 4

Verenpaineen mittaus

Verenpainemittarin osat:
mittari, ilmaletku ja mansetti.

Mansetti on olkavarren ympärille
kierrettävä osa.

Yritä rauhoittua ennen mittausta.

Olkavarsi on oltava paljaana, koska vaatteet häiritsevät mittausta.

Verenpaine mitataan vasemmasta tai oikeasta olkavarresta.

Hoitaja tai lääkäri laittaa mansetin olkavarteen.

Liite 5

Hoitaja painaa mittarin nappia.
Mittaus käynnistyy.
Mittari pumppaa mansettiin ilmaa.
Olkavarressa tuntuu puristus.
Puristus vähenee mittauksen aikana.
Istu hiljaa paikoillasi, sillä
puhuminen nostaa verenpainetta.
Hengitä rauhallisesti.

Mittarin näytössä näkyy verenpaine
ja syke.

Hoitaja tai lääkäri ottaa mansetin pois olkavarresta, kun mittaus on valmis.
Saa liikkua ja puhua!

Liite 6

Koulutus kuvakommunikaatiosta
muistisairaille lisämi 18.1.2024

Karoliina Kiljunen ja Seela Kekki
Humanistinen Ammattikorkeakoulu
Tulkki (Amk) 240op

Humanistinen
Ammattikorkeakoulu
Tulkki (AMK)
Puhe- ja viisuaalisten
tulkkaus ja
kommunikaatio-ohjaus

Viimeisen vuoden
opiskelijat (4. vuosi)

Osa opinnäytetyötä
joka kertoo
muistisairaiden
kommunikaatiosta

1

2

Tavoitteet

Opinnäytetyön tavoite
on helpottaa hoitajien
ja muistisairaiden
henkilöiden
kommunikaatiota

Levittää tietoa ja
osaamista
kuvakommunikaatiosta
vanhustyössä

Aikataulu ja
mitä tapahtuu

Käytännönasiat

Teoria

Materiaalien teko
(Harjoituksia)

Loppukoonti

Kyselylomake sähköinen ohjeet

Dia 4/15 suomi Helppokäyttöisyys: tutustu suosituksiin

Liite 7

Teoria

- Kuvakommunikoimii tarkoittaa kuvaymbolien käyttöä puheen ja sananomaan viestinnän tiloissa.
- Kuvilla voidaan viitata esseen jora ei sanallisesti tai sananomaan pyryyä ilmaisemaan.
- Kova on myös keino havainnollistaa sisältöä, jonka ymmärtäminen puhutussa tai kirjoitetussa muodossa on vaikeaa.
- Kommunikoimii kuvilla perustuu aina keskustelukumppaneiden väliseen sopimukseen siitä, mitä kuvilla siinä tilanteessa tarkoitetaan. Vaikka kommunikoimii epävirallisissa kuvan liittyvä sana tai lause on kirjoitettu kuvan, yhtä kommunikoimii voidaan käyttää hieman eri merkityksessä riippuen sitaheydestä. Sitä puhuvan keskustelukumppanin tulee sanoittaa kuvilla tuotettu ilmaisu ääneen ja varmistaa viestijältä, että viesti on oikein.
- Kommunikoimii kuvilla kehityy samaan tapaan kuin sanallinen kommunikoimii: konkreettista symboliseen sekä yksinaisista ilmauksista lauseisiin.
- Aina tilanteessa tarvittava kommunikoimii kuvan ei ole saatavilla. Silloin kuvan voi piirtää itse ja piirtämisellä voi kuvata vaikka kokonaan tapahtumasarjan.

Muistisairaat ja kuvakommunikaatio

- Sanalloman viestinnän merkitys korostuu kun kielelliset ongelmat lisääntyvät, yksi keino kommunikoimii on käyttää kuvia.
- Hyvä kuitenkin muistaa, että kaikille ei ole hyötyä kuvaviestinnästä, koska osalla muistisairaita ongelmia on nimenomaan näkövarvareissa hahmottamisessa, silloin läytyy ottaa käyttöön muita menetelmiä.
- Muistisairas voi ilmaista itseään kuvilla sekä ymmärtää kuvia paremmin kuin sanoja, jolloin kuvilla voi viestiä molempin suuntiin.
- Kuvia käyttäessä muistisairas voi osoittaa kuvaa jota tarkoittaa, esimerkiksi valitessa kahdesta vaihtoehdosta.

Kuvat

Kuvat: kuvat voi olla piirroksia, digitaalisia kuvia tai valokuvia. Jos oikeista kuvista ei ole saatavilla, kuvan voi piirtää myös itse.

Kuvia käyttäessä puhuvan keskustelukumppanin tulee sanoittaa kuvilla tuotettu ilmaisu ääneen. Keskustelukumppanin läytyy myös varmistaa viestin välittäjältä, että hän ymmärtää oikein.

Esimerkiksi keskustelukumppanin ovat hoitaja ja muistisairas asukas. Hoitaja näyttää kahta kuvaa, joissa on kuvat vedestä ja maidosta. Hän kysyy, haluaako vettä vai maitoa. Samalla kun hän kysyy hän näyttää kuvia. Asukas näyttää vettä. Hoitaja varmistaa haluaako vettä.

Nopea piirrosviestintä

Meneelmää voidaan käyttää silloin kun halutaan vastaus tiettyyn kysymyksen.

Mitä haluat tänään tehdä? Mitä haluat syödä?

Piirretään 2-3 aiheeseen liittyvä kuva sekä aina loppuun piirretään myös kysymysmerkki joka kuvaa "jotain muuta" tai "liittyä johonkin muuhun".

Kun piirretään samalla sanoterään mitä piirretään.

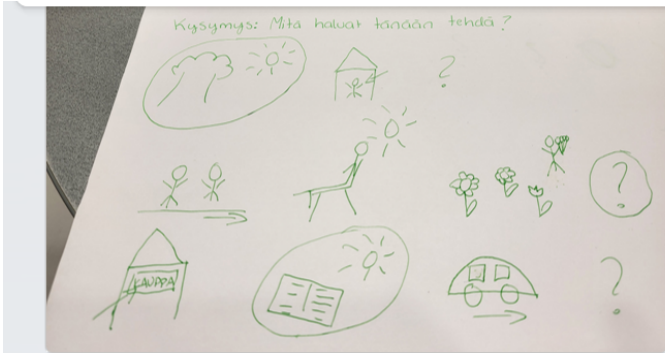
Henkilö näyttää kuvista mitä tarkoittaa. Varmistetaan "tarkoittaako että haluat mennä ulos?"

Näyttää kysymysmerkin piirretään seuraavat kuvat ja kysymysmerkki.

Jatketaan niin kauan kun vastaus selviää.

Liite 8

9

Esimerkki piirtämisestä

Hannele Merikoski on tehostetun palvelun yksikössä muistisairaiden ihmisten kanssa käynnistä paljon piirtämistä ja kestoö Tikkosen lehdessä arkkitehtuurin tilanteesta, jossa olivat lähdeä taidenäyttelyyn taksilla ja yksi asukas ei olisi millään halunnut lähteä. Tuleva tapahtuma päätettiin moneen kertaan.

"Iisit koskalengin ja hatun. Memään taksilla. Katsomme maalauksia taidekeskuksessa. Juomme kahvit terassilla ja tanssimme. Lohdemme taksilla takaisin."

Tämä sama piirrettiin useana päivänä ja useaan kertaan. Kun lähtöpäivä koitti, asiakas lähti mielellään mukaan ja tuumasi "Iiva, kun lähdettiin."

10

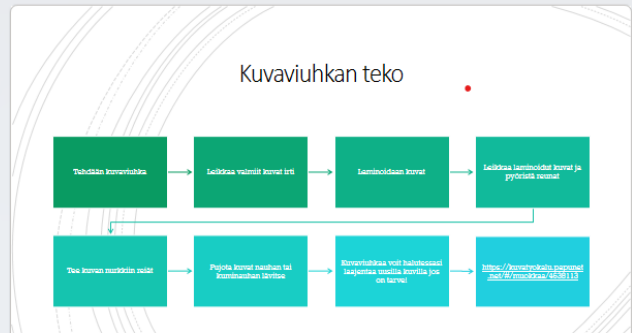
Kuvalliset ohjeet

- Papunet sivuilta löytyy valmiiksi tehtyjä kuvallisia toimintaohjeita erilaisiin tilanteisiin. Esimerkiksi arjen tilanteet ja tutkimus- ja hoitotilanteet.
- Toimintaohjeet tukevat erilaisten tilanteiden jäsentämistä sekä vaiheiden ymmärtämistä ja suorittamista.
- Ohjeet pystyy tulostamaan ja halutessaan laminoimaan suoraan omaan käyttöön. Osa ohjeista pystyy muokkaamaan.
- <https://papunet.net/materiaali/kuvalliset-toimintaohjeet/>

Dia 4/15

suomi

Helppokäyttöisyys: tutustu suosituksiin

Liite 9

Nopea piirrosviestintä harjoitus

- Pieni harjoitus nopeasta piirrosviestinnästä
- - Kynä ja paperi
- - Esimerkkilause: Mitä haluat aamupalaksi? Piirtää kuvat leipä, puuro ja kysymysmerkki

13

Kysely

- Google Forms
- Anonyymi
- Palautekysely koulutuksesta
- Oliko hyödyllistä?, miten meni?, risut ja ruusut
- Laitamme kyselyn sähköpostilla

14

Lähteet

- Papunet. Kuvalliset toimintaohjeet. Viitattu 14.1.2024. <https://papunet.net/materiaali/kuvalliset-toimintaohjeet/>
- Papunet. Kuvat, piirtäminen ja esineet. Viitattu 16.1.2024. <https://papunet.net/kuvat-piirtaminen-ja-esineet/>
- Merikoski, Hannele 2020. Tikonen. Piirtäminen esteettömän viestinnän keinona. Viitattu 15.1.2024. <https://tikonen.fi/siheet/kommunikointikeinot/piirtaminen-esteettoman-vestinnan-keinona/>
- Memocate. Kokeile, olisiko kuvista apua. Viitattu 15.12.2023. <https://memocate.com/ruorvailutus/kohi-parempaa-ruorvailutusta/neuvoja-omaiselta-omaiselle/kokeile-olisiko-kuvista-apua/>

KK

Dia 15/15 suomi **Helppokäyttöisyys: tutustu suosituksiin**